

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

§. I. Rakende het eeren, ende maecken des Cruys.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

Ich stuyte dit met den H Augustinus *Lib. 3. contra Parmen cap. 2.* daer hy sich beroept op d'auctoriteyt van Cyprianus, ende braghe met hem: Als die groote mannen, ende Bisschoppen, met vryheydt gheleert hebben, dat den Doop Joannis vericheyden was vanden Doop Christi, ende dat ghestelt hebben in hare schriften, die tot de neekomelighen moesten comen, was het aldan de rechtsinnighe Kercke Christi, oft niet? was het de Kercke Christi? hoe zijn dan Cyprianus, ende bykans alle d'Oudt-vaders, soo verre afgeweken in hare leere? vvas het de Kercke Christi niet? hoe konde ghy lieden nu roemen, dat ghy d'eenighe Kercke hebt, indien I in die tijd-n heeft laten te zijn? tot hier toe Augustinus: maer ick ghy loobe dat dit wederom sal wesen een seerpsinnigheydt van Augustinus.

HET VI. CAPITTEL.

De Ketterije vanden Aposthaet

I V L I A N V S.

Anno 337.

§. I.

Rakende het eeren, ende maecten
des Cruys.

DEN H Cyrillus Alexandrinus *Lib. 6. in Iulianum,* seght dat den Aposthaet Julianus met de Ghalijcken t'synen thide plocht te spotten/segghende: O ell'ndighe menschen! ghy aenbidt het houdt des cruys, ende ghy druckt de beelden daer van op uyve voorthoofden, ende schildert die voor uyve huysen.

Hier

Hier op antwoort den H. Cyrillus: Dit al-te-mael (te weten dat Christus hoer ons ghestorven is / en dat hy hoer sijn Crups den duppel overwonnen heeft) doet ons gnedencken het saligh houdt, daerom maecken vvy het crups van t' costelijck houdt, tot ghedachtenisse van alle goet, ende deught,

Daer naer: Wilt ghy, dat vvy vveghverpen, ende verlaten het houdt des crups, 'tvelck ons aenleydt tot ghedenckenisse van alle deught, ende dat-men schildere erghens eenen *Jupiter* met *anymedes*, oft eene *Daphne* met *Apollo*?

Wat bouwis strijcht Cyrillus oer dit segghen Juliani? Hy seght, dat hy een onbeschaemde, ende godloose mond heeft, ende dat hy vanden boosen, ende striddend-n gheest teghen Godt, is aengevat; **Daerom naer melijck** om dat hy dien mond heeft open ghedaen teghen de uytnemende eere van onsen Salighmaker.

Wat was hier nu teghen de eere van onsen Salighmaker ten eersten, dat Julianus, sporede met het eeren des crups. Ten tyveden, met het drucken des selfs op de boozhoofden (van welke ghelwoonte oock meer als hondert jaren te voren / ghewach maecht den ouden Tertullianus, segghende / dat de Christenen van sijnen tijdt dit deden hoer alle hare wercken.) Ten derden, met het stellen ende schilderen des crups hoer de hupsen; gheen van dyp en heeft Cyrillus gheloochent / naer roeghestemt; een seker teecken dat dese dyp dinghen onder de Christenen van die tijden ghepleghit wierden.

Dese ghelwoonte / namelijk vande crupsen hoer de hupsen te stellen / verhaelt mede van sijnen tijdt *Ruffinus Lib. 2. cap. 19.*

Wat is het gheboelen nu aengaende dese matterie vande Nieuw ghereformeerde? het selve van Julianns den Apostact:

Ten eersten seght Samuel Veltius in sijn *VVaerheyde Licht pag. 242. Art. 68.* Laet ons iemandt met een eenighe schriftuer plaets bewijfen / dat-men oft het crups Christi, oft het beeldt van't crups Christi, oft

oft het reecken van't crups eenighsing in't mis-
 sien/religieuze eerbiedinghe bewijzen/oft eenighe
 eere moet aendoen/wy sullen't volghen; maer de
 Schrifture en heefter niet een titelken van.

Ten tweeden seght Petrus Cabeliau in sijn *Catholij-
 ke VVaerheydt pag. 222.* De byballende supersticien/
 en religieuze vereeringhen / die allen/kenig daer
 ontrent inghekomen / ende tot den hooghsten
 trap opgeklimmen zijn / hebben ghemaccht/
 dat-men in de Reformatie de crupen gantsch
 heeft af-schaffen/ende oproepen moeten.

Ten derden vraght Joannes Calvijn *Lib. 1. Instit.
 cap. 11. §. 7.* Wat noodt alomme in de kercken soo
 veel crupen van houdt/steen/silber/en goudt op
 te richten?

Ten vierden seght Theodorus Beza *contra Castell. ad
 defen. 6.* Ick versake uyt gantscher herten dat
 grouwelijck aenbidden des crups.

Ten vijfden seght Andreas Rivetus *Cath. orthod. q. 19.
 pag. 436.* Wy hebben de menschen soecken af te
 trecken van de superstitie / die dooz dese ceremo-
 nien was ingheboert / wel wetende / wat listen
 den duybel leght onder sulcke pretexten.

Indien ick nu vraghe van alle dese boozgaen-
 de Predicanten / oft sy niet en approuberen het
 oudt ghebruyck van't maken des crups inde eer-
 ste rechtsinnighe Kercke? sy antwoerden een-
 paerlijck dat ja; ende gheben allegaer de selve
 reden / namelijck dat het in die tijden tot gheen
 ander eynde en gheschiedde / als om boozde we-
 reldt te rhoonen/dat sy haer des ghecrupsten niet
 en schaemden / ja dat sy allerley segheuinghen
 van Godt hadden / ende verwachten in Christo,
 die aen het crups de verbloekinghe ghetwoerden
 was/om ons den seggen te verdienen.

Bekent ghyleden dan / dat dit een oudt ghe-
 bruyck is gheweest? Ja/ seghe Rivetus; Niemandt
 en twyffelt, oft de oude hebben dickwils daer van ghe-
 wach ghemacckt.

Ma dan: stelt eens van kant / ende het ghe-
 bruyck

bruyck dat wy hebben / om dooz t' kruys den
 dupbel te verjaghen / ende het maken van kruys-
 cen in de Misse / ende al wat ghyleden (sonder
 eenigh fondament) in ons diesaengaende hout
 booz superstitie/welck nochtans altemael / oock
 in de oude rechtsinnighe Kercke / eben als in de
 oue/ig gheyleghe gheueest / want den seluen
 Cyrillus verhaelt/dat Iulianus selue / met het ma-
 ken des kruys den dupbel verjaeght heeft ;
 ende Epiphanius, dat eenen sekere Iosephus, met
 dat selue teken de rooverijen gheslist heeft; noch-
 tans dit van kant ghestelt : Deemt enckelijck
 het out gebruyck / t'welck gy booz goet hout/dat
 is/het schilderen van kruysen booz de huyzen/
 het updrucken des selfs op t'boozhoofst ende
 dat tot dien eynde (soo ghy seght) om booz de we-
 relt te thoonen dat sy haer des ghekruysen niet
 en schaemden.

Vraeghe nu / of den Apostaet Iulianus met dit
 ghebruyck soo het hier leght niet ghespot heeft?
 Cyrillus seght updruckelijck dat ja: vraeghe
 boozders; of den Bisschop Cyrillus hem met re-
 den daer ober berispt heeft/oste niet? soo niet? soo
 moet ghy dan segghen dat dit out gebruyck
 niet lofijck was / ende dat Iulianus niet qualijck
 en dede / met daermede te spotten. Seght ghy
 dan/dat de berispinge Cyrilli rechtbeerdich ghe-
 ueest is? soo valt dan de selue berispinge recht-
 beerdelijck op u l'hoofst / ghemerckt dat ghyle-
 den die loffelijcke ghewoonte gantschelijck hebt
 verworpen/ende te niete ghedaen.

Ick vraeghe noch boozder / of Iulianus niet
 ghespot heeft met het aenbidden / oste eeren des
 kruysens maer al te seker: Want daerom noem-
 de hy de Christenen / Ellendighe menschen, om dat
 sy (soo hy seyt) het kruys aenbaden, boeghende daer
 by / dat sy beter sonden eeren ende aenbidden den
 schilt/ende helmet vande Godt Mars, upt den he-
 mel ghesonden van Iupiter.

Wat heeft Cyrillus hier op gheseyt : heeft hy
 ghe-

gheloochent / dat de Christenen van synen tyt
het kruys eerden? heeft hy geseyt dat hy daer aen
loogh / wanneer hy seyde dat de Christenen het
kruys eerden: neen hy/ niet een woot daer bane
Moest nochtans Cyrillus, ludien het valsch was/
dit/niet booz al opnemen / ende wederlegghen
als een grove lasteringhe/ ende als een beschul-
dinge van afgoderne/soo Partye wilt hebben/dar
het erren des kruys is : Hoe en heeft hy dan dit
niet ghedaen? hoe heeft hy hter op gheswegghene
is dit niet (volgens de Martine van alle men-
schen aenbeert) al swijgende toestemmen/ dat de
Christens over derthien hondert jaren het kruys
eerden? Volght hier niet upt/dauidse oude Chri-
stenen wat meer booz hadden / als t'ghene de
boozmoemde Predikanten haer taeschrijven?

Doch/segge wederom/laet ons dit al van kant
stellen/ende nemen de enckele acte van het schil-
deren des kruys booz de huyfen / ende het upt-
drucken des selfs op de boozhoosden/met welke
ghewoonte soo den Apostaet Iulianus spottede/is
hier over van Cyrillus berispt gheweest/noemen-
de hem een onbeschaemde ende goddeloose mont,
strijdende tegen de heerlijkheyt onses salichmakers;
ende een mensch / die vande boosen gheest aenge-
vadt was,ende op t'uyterste onwerende.

Warghe wederom/af dese berispinghe valt op
de ghene die dese loffelike ghewoonte hebben
afgebroken/of niet? soo jaer/soo blijft dan mijn
segghen bevesticht/ dat onse Nieuw. ghereformeer-
de, in dit stuck / ghelijck sijn aen Iulianus den A-
postael: soo niet? wat reden/ofte waerom?

Ydele uyt-vlucht van Partije.

Andreas Riverus *Cath. orib. q. 19. pag. 436.* seght:
Waert saken dat de Papisten dit eerste ghebruijck
niet en hadden verandert in een gantschelijck ydel, en-
de tooverachtich misbruijck; wy soudea wel kunnen
ver-

verdraghen hebben, t'ghene van godloosheyt was ver-
vrent.

Waerom dan dit niet ghevolght t'ghene van-
de godloosheyt was verbrent? waerom niet
ghevolght den gemeenen gront-veghel der ghe-
leerde: Dat men het misbruijck wech neme, en dat hee
goet ghebruijck blijve? Indien der misbruijckent
sijn bygekomen (soo ghy seght sonder reden) hoest
ghy die misbruijcken niet wech nemen / ende
enckelijck het goet ghebruijck vande oude Chri-
stenen opnemen/ende continueren?

Tweede uyt-vlucht.

Neen/seggt Domine Cabelsau in sijn Catholijcke
Vvaerheyt pag. 223. De byvallende supersticien,
ende religieuse vereeringhen, die allenskens daer on-
trentia ghekomen, ende tot den hoochsten trap op-
gheklommen sijn, hebben ghemaect, dat men in de
Retormatie de kruycen gantsch heeft af-schaffen, ende
uytroeijen moeten, als certijns ghedaen heeft Hiskias
met de koperen slanghe.

Maer ick segghe dat de misbruijcken (soo ghy
die noemt) gheene ghenoechsame redenen sijn/
om het goet ghebruijck te verwerpen / dies re-
min/om dat ghy selbe bekennt/dat sy waer byval-
len, of toevallen en sijn / want alsoo konnen sy
lichtelijck van t'goet ghebruijck afgesondert
worden/om dat de toeballen / de sake self niet en
sijn.

Ten anderen: Waerom en hebt ghy dese goede
ghetwoonte/ ofte het ghebruijck niet behouden
ouder de Hepdenen in Brasilien, ofte eenighe an-
dere Indische landen daer ghy uwe sterckten
hebt onder de hepdenen? is het daer niet soo een
staet/als het eertijts was by de oude Christenen
wanneer sy deurgacns ghemenghelt waren on-
der de Hepdenen: bekennt ghy niet dat alsdan dit
ghebruijck van kruycen te maken / was tot een
recc.

reacken van het Christen gheloove, ofte soo Samuel Veltius seyt pag. 245. De Our-vaders riepen aen (onder de Heydenen verkeerende) de tegenwoordicheyt kracht, ende salich-makende werckinge *Christi*: sy beleeden dat hare professie te sijn, sulcx van *Christo* te hebben, ende dat beteekenden sy in het teekenen van t' kruys. Choont dit oock aen de Heydenen / nae de goede ghewoonte der oude Christenen / ende onse misbruycken (soo ghy die verkeerdelijck noemt) en sullen u in t'winste niet kunnen hinderen.

Du dan blijkt booz de oogh / dat ghylieden dit our ghebruyck sonder eenighe reden hebt afghebroken: t'is oock ghelwis / dat den Apostael Iulianus ober het spotten met dit ghebruyck / dooz Cyrillum een recht sinlich Bisschop berispt is geweest: Cyrillus steent oock / al swijgende toe / dat de Christenen t'zinnen tijde de kruspen eerden / veel meer dan valt dese berispinge op de ghene / die niet alleen het selve ghebruyck sonder eenighe reden / gantsch hebben afghe-schaft / ende uptighe-roept / maer oock berfoept / ende berwozpen het eeren des krusps / noemende ons / met *Iulianus*, Ellendige menschen, sae asgodische / om dat wy t'sel-ve plegen met de oude Christenen.

Wat het bzeken vande koperen slanghe belanght / dooz den koninck Ezechias ghedaen / en heeft met dese sake gheene ghelijckenisse: Want t'is ghelwis / dat de Joden / ontrent het eeren van dese slanghe / plichtich waren van asgoderpe: Wy gheenens niet in opsicht van t'krusps: want alhoewel Partye ons in dit stuck met geweld wil van soodanighen grontwel beschuldighen, tot noch toe hebben wy liever te ghelooben onse eyghen gheinoederen / die ons van contrarie overrugghen / dan al het ydel snateren / ende teghen-roepen van Partye.

Daer en is dan gheene ghelijckenisse tusschen het kruys / ende de kopere slanghe, want het kruys, is het instrument van onse verlossinghe / dooz het welck Christus ghetrompbeert heeft ober de werelt:

reelt:

reft; en den dubbel, welck uptnemende weldaet/
 soo een Chyften mensch noyt vergeten mach/ende
 de het kruys hem daer van indachrich maecht/tes
 contraxten de koperen slange, nu nergens meer
 toe nut was/ soo ist wat anders de koperen slan-
 ge wech te nemen/ als t'kruys.

Derde uytvlucht.

Dit ghebyuck / seght Samuel Veleius pag. 246.
 en is niet ghesondeert in schrifture / maer
 een enckele menschelijke insertinghe.

Laet het ons soo nemen. Maer ick braghe / of
 den ouden Cyrillus dit mede booz een mensche-
 lijcke insertinghe heeft ghehouden / of niet? soo
 niet? soo heeft hy van ghe-meent / dat het in schri-
 ture ghesondeere was : soo sijn wy van sijn / ende
 onse ghetwoonte gaet vast; Want ick hebbe liever
 aen dien Out vader te ghelooven / als aen de
 Nieuwe Predikanten: hielt het Cyrillus booz eene
 menschelijke insertinghe: dies niet tegenstaende
 en heeft hy Iulianum niet laten te berispen / ende
 booz godloos te houden / om dat hy met dese
 menschelijke insertinge spottede : soo moet dan
 noch dese berispinge vallen op onse Partye, die dit
 ghebyuck / seggende dat het eene menschelijke
 insertinge is/ heeft verworpen.

§. II.

Het tweede stuck van Julianus raeken-
 de het eeren der Martelaren ende
 hare graven.

De wijle wy van dit stuck boven hebben
 ghehandelt in het derde Capittel §. 1. ende 2.
 Item, in het vierde Capittel §. 1. sal my hier
 te